

Jánosi Zoltán

Fölöttem „rácsos ég”

Babosi László Ratkó József-könyvéhez

Babosi László Ratkó Józseffel kapcsolatos, mintegy húszévnyi munkásságát: a költő életével, tevékenységével és művészetével foglalkozó kutatásait a könyvben nagyszabású szintézisben és új eredményekkel alaposan kiegészítve összegzi. Noha a szerző vizsgálódási eredményei már eddig is jelentősek voltak: bibliográfiai, életrajzi és műelemző munkái elmélyítően járultak hozzá a Ratkó-kutatáshoz; ez a kötete nagy összefoglalásban és reprezentatívan mutatja be mindazt – a költő életére és művére vonatkozó – tényrendszert – s vele párhuzamosan az alkotó számos művének mélyreható analízisét is –, amit a kutató Ratkó pályaelemzésében évek hosszú sora alatt, gazdag tájékozódással feltárt. Szintézisében a történész pontossága, a bibliográfus alaposság és az irodalomkutató érzékenysége arányosan, sőt sajátos történelem- és irodalomértelmező műfaji alakulatra valló módon összegződik. A hagyományos irodalomtudományi monográfiáknak ugyanis, noha természetesen része az írói életrajz, a történelembe ágyazott alkotói lét fontosabb vonásainak kidomborítása, de koránt sem olyan részletességgel, és a történelemre annyira élesen figyelő körültekintéssel, ahogyan azt Ratkó József és társadalma esetében Babosi László megteszi. A históriai és biográfiai tények, továbbá a társadalmi összefüggések megrajzolása az irodalomtörténettől nem kívánja akkora dokumentáció rögzítését, ahogyan azt a szerző e könyvében elvégezte. Az irodalomtörténeti munka a művek sorozatán át érintkezik elsősorban a történelemmel, Babosi László viszont nem egyszerűen csak az írót, hanem *a diktatúra hálójában cselekvő* és annak csapdái és gátjai között is változtatási utakat kereső *művész-embert*, a *küldetéses személyiséget* állítja könyve fókuszába. Aki médiumként jeleníti meg sorsútjában a hatalomnak a magyar értelmiségre, különösen az írókra nehezedő erőszakosságát, a társadalmat, a történelem- és a művészetszemléletet irányítani akaró kérlelhetetlenségét, de a hatalmi paraméterek által körbeszorított ellenzéki eszmék bátorságát és esélyeit is: a diktatúra ellen folyamatosan lázadó s a jobb

emberi és nemzeti perspektívákhoz következetesen ragaszkodó művész küzdelmeit és eredményeit. A történelmi horizontba emelt Ratkó-életrajzban, egyszerre mutatva fel a kort – mint históriai állapotot –, és az alkotó személyiséget – mint az antropológiai és a nemzeti hagyomány következetes erőitől meghatározott entitást –, a szerző a Kádár-kori művész-sorsok sokaságára általánosabban is érvényes vonásokat fogalmaz meg. Egyszerre ismerhető meg belőle előbb a kommunista, majd a szocialista diktatúra – az élet minden területére kiterjedt és folytonos – nyomása ellen lázadozó író szellemi arca és az őt körülvevő történelem ideológiája, természete: a tudatot bénító és befolyásoló erőszak társadalomrajza. A torz eszmék és a besúgói rendszer markába szorított magyar (sőt e vonatkozásában tipikusan közép-európai) világban különösen az értelmiségiek jellegzetes korabeli léthelyzete kap hangsúlyos kifejezést.

A könyv felépítése, szerkezete, hivatkozási rendszere, közelítési módja teljes mértékben szolgálja a szerző e céljait. Hiánytalanul mutatja fel Ratkó társadalmat alakítani kívánó művészi-gondolkodói cselekvés-területeinek irányait és értékeit: az írószervezetekben működő, a helyi és országos ügyekben megnyilatkozó és intézkedő közéleti ember, a politikai erőket szervező alkotó, a pedagógiai tevékenységekbe fogó költő és a lapszerkesztő arcát. S mindezt a költői-írói munkák főbb eredményeinek távlataiból és összefüggéseiben teszi. Így követi – szinte órákról órákra – nyomon azt az intellektuális erőt és annak alakulási ívét, amely az írói munkák mellett a költő többi cselekvésformájának is hitelt és emberi, erkölcsi tekintélyt teremtett. S ugyanilyen alapos történészi-filológusi szemléletű korfestés és háttér-dokumentáció segítségével tárja fel a rendszer ideológiai vonásait, működésének agresszív elemeit, az egyes politikai vagy kulturális irányítók és az általuk szorongatott, megfélemlített – sőt Ratkóról jelentések írására utasított, kényszerített vagy kért –, a kor megfigyelői hálózatába épített személyiségek portréit is. A negatív hatalmi erők és a nemzeti múlt és jövő elfogadott alap-értékeit a maga személyiségébe tömörítő költő (valamint hasonló gondolkodású kortársai) feloldhatatlan oppozíciójának gazdag bemutatása felhajtóerőin megszületett kötet éppen e sokrétű üzenetei miatt lehet átütő tanulságokkal forgatható olvasmány a ma olvasóinak és a jövő nemzedékeinek is. Jelentős továbbépítő erővel és lendületes stílusban teszi teljesebbé a Ratkó Józsefről mindeddig született – elsősorban irodalomtörténeti – tanulmányok és könyvek sorát. A magyar szellemi életben Babosi László, e feltáró munkájának igényességével, igazságot is szolgáltat annak az írónak (és számos nemzedéktársának), aki személyes

bátorságával, tehetségét, egészségét az irodalmi pályafutását sem féltve, a maga teljes erejével, élete legnagyobb részében Nagykállóban, a magyar periférián, de e peremvidékről is példát adva az egész országnak, küzdött a *Gulliver éneké*-ben (még szegedi egyetemista éveiben írott versében) megnevezett „rácsos eget" az országra borító, torz világ megváltoztatásáért.

Költőként–drámaíróként s cselekvő–gondolkodó emberként is szabályszerű „csodákat" téve a néma, a megfélemlített, sőt saját árulójává lett embertársai között. Babosi László könyvének legszebb érdeme, hogy ezt a diktatúrával halálig viaskodó arcot mindeddig a legteljesebb történeti, életrajzi és bibliográfiai hálózatrendszerben rajzolja meg.

Babosi László: Költő a diktatúrában
Ratkó József pályaképe
Magyar Napló, Fókusz Egyesület
Rádiusz könyvek, sorozatszerkesztő: Jánosi Zoltán
Budapest, 2019.